

## Open Access - fri og lige adgang til forskningsresultater

Pedersen, Claus Vesterager

*Published in:*  
Danmarks Biblioteker

*Publication date:*  
2011

*Document Version*  
Også kaldet Forlagets PDF

*Citation for published version (APA):*  
Pedersen, C. V. (2011). Open Access - fri og lige adgang til forskningsresultater. *Danmarks Biblioteker*, 15(1), 30.

### General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

### Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact [rucforsk@kb.dk](mailto:rucforsk@kb.dk) providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

# OPEN ACCESS



## Fri og lige adgang til forskningsresultater

**D**en Danske UNESCO-kommission inviterede primo december 2010 til konference om Open Access (OA). Dels for at drøfte de internationale og udviklingspolitiske aspekter og dels for at belyse de udfordringer, som følger med en national strategi for og implementering af OA i Danmark.

Det sidste er ikke mindst af betydning for Danmarks Biblioteksforenings arbejde med Danskernes Digitale Bibliotek, adgangen til digital viden og livslang læring. Elementer, som alle indgår i såvel nationalt som internationalt arbejde for at skabe fri adgang til viden som en nødvendig forudsætning for udvikling og innovation.

**En række glimrende talere**, OA-kendisser som *Stevan Harnad* og *Jens Vigen*, repræsentanter for Den Europæiske Kommission og UNESCO samt danske forskere, biblioteksfolk og forlæggere, bidrog til en spændende dag, som belyste, analyserede og inspirerede. "Just do it", som Stevan Harnad så enkelt konkluderede. Det kan anbefales at læse et interview med Harnad i *Bibliotek og Medier*, no. 4, 2010.

**OA til videnskabelige publikationer** betyder, at der uhindret og uden afgift er adgang for hele verden til at læse og anvende de publicerede resultater, og at man kan lagre kopier af publikationerne i digitale arkiver for forskningspublikationer og -data. Den frie adgang kan skabes enten ved "grøn" OA eller ved "gylden" OA. Ved grøn OA giver forlaget forfatteren lov til at lagre sit manuskript i en præ- eller postpubliceret version i et institutionelt

eller fagligt OA digitalt arkiv. Således betales der stadig for abonnement på videnskabelige tidsskrifter, den officielle publicering, men der gives adgang for alle til forfatterens eget manuskript. Ved gylden OA gives der adgang til alle artikler i et tidsskrift, men det er forfatteren selv (eller hans institution), der betaler publiceringsomkostningerne ved en afgift per publiceret artikel. Der er ikke abonnementsudgifter forbundet for den enkelte bruger af publikationen.

**Den Europæiske Kommission** har vedtaget, at al forskning, udført under EU's 7. rammeprogram, skal publiceres via grøn OA, evt. med 6-12 måneders embargo. En lang række lande har implementeret OA-politikker i de nationale forskningssystemer. UNESCO er selvfølgelig stærkt interesseret i at få etableret fri og lige adgang til videnskabelig litteratur, specielt for de mindre bemidlede egne i verden. Samtidig må det ikke glemmes, at der findes en lang række forlag verden over, heriblandt mange mindre danske videnskabelige udgivere, som ser en fare i "gratis" publicering. Denne bekymring skal naturligvis tages alvorlig og i Danmark inddrages de videnskabelige forlag bl.a. ved direkte invitationer til deltagelse i omstilling til OA. Det vil uden ret mange praktiske forhindringer kunne lade sig gøre at implementere den grønne OA for tidsskriftslitteraturen, mens bogpublicering stadig vil kræve udarbejdelse af nye forretningsmodeller.

**I Danmark** har det OA Udvalg, som Videnskabsministeriet nedsatte i medio 2010, udsendt en række anbefalinger til implementering af OA i Danmark. Anbe-

falingerne har været til høring blandt relevante organer og institutioner, og det forventes nu, at der etableres en national OA-politik i Danmark. Der må forventes en lang række tiltag på området i de kommende år: Forskningsråd og fonde vil etablere OA-politikker, danske videnskabelige forlag udarbejder oplæg om omstillingen til OA, en professionel gennemførelse af oplysning, debat og dialog i rette fora, koordinering af den danske indsats med internationale tiltag og meget andet. Læs rapporten fra OA Udvalget på <http://www.fi.dk/viden-og-politik/strategier-og-handlingsplaner/open-access>.

**Der er ingen tvivl om**, at der forestår et stort oplysningsarbejde blandt forskere, forskningsinstitutioner, biblioteker og udgivere om modellen bag den grønne OA, som generelt synes at være den anbefalede og umiddelbart farbare vej.

Der skal etableres digitale arkiver i langt højere grad end hidtil (i Danmark har alle universiteterne gennem deres biblioteker etableret sådanne arkiver), og der skal arkiveres alt det, som faktisk allerede tillades. Dette indebærer imidlertid, at forfatterne skal arkivere deres manuskripter, og dét er i sig selv et stort projekt. Ligeledes skal der skabes større opmærksomhed om de ophavsretslige muligheder og udfordringer og langtidbevaringen af det arkiverede materiale.

Der er nok at se til. Men der er muligheder allerede: Just do it!

Claus Vesterager,  
medlem af  
Den Danske UNESCO  
Nationalkommissions Fagudvalg

### Grøn Open Access kan maksimere forskningseffekten

"Grunden til, at det danske samfund betaler skat til forskning og forskningsinstitutioner, er, at danske borgere ønsker at få fordel af den forskning, de finansierer. Og måden at maksimere fordelene ved forskning på er at optimere adgangen til forskningsresultater ved at gøre dem til genstand for Open Access", mener den canadiske professor Stevan Harnad i et interview i det nyeste nummer af *Bibliotek og Medier* om bl.a. værdien af en national Open Access-strategi. I interviewet kommer Harnad, der har været fortalere for Open Access til forskningsresultater siden 1994, ind på bibliotekernes rolle og Open Access i et lille sprogeområde.